

Kształcenie w szkole wyższej z wykorzystaniem informacji o zawodach

Higher school education versus the use
of information about professions

Słowa kluczowe: oferta kształcenie w szkole wyższej, informacja o zawodach, programy nauczania, sylabusy.

Key words: offer of education in academic institutions, information about professions, curricula, syllabuses.

Abstrakt. The paper is an attempt to answer the question concerning using the information about professions for the educational offer in an academic institution. The first part constitutes the consideration over contemporary changes in higher education. There are several social determinants, among them: the development of information and communication technologies, the development of mass media, changes of the structure of qualification and professional mobility. Both civilisation changes and the development of science and technique influence the appearance of new professions and new work places. The information about professions being developed as a career counselling tool can be helpful in choosing or confirming the choice of the field of study or speciality. The information may also facilitate the development of a graduate profile, selection of the content of education (syllabuses, modules) as well as identification and assessment of learning outcomes.

Wstęp. Przygotowanie absolwentów do pracy zawodowej oraz radzenia sobie w różnych sytuacjach życiowych wiąże się ze zmianami w systemie edukacji, w tym w szkolnictwie wyższym. Uczelnia musi przygotować swoich absolwentów do tego, co ich czeka, nie tylko obecnie, ale również w przyszłości. Wiąże się to z promowaniem postaw kreatywnych, społecznej aktywności oraz uświadomieniem młodym ludziom, że ścieżka edukacyjna trwa całe życie. Ważnym celem kształcenia w wyższych uczelniach jest również kształtowanie umiejętności potrzebnych do funkcjonowania w społeczeństwie i na rynku pracy. Zmieniają się zawody i studenci muszą mieć możliwość aktualizowania swoich umiejętności w trakcie kariery zawodowej. W ramach projektu: „Rozwijanie, uzupełnianie i aktualizacja informacji o zawodach oraz jej upowszechnianie za pomocą nowoczesnych narzędzi komunikacji – INFODORADCA+” jest opracowywana informacja o zawodach. Jak te informacje

można wykorzystać przygotowując oferty kształcenia w szkole wyższej, jak wpisują się one w organizację procesu kształcenia i rozwój zawodowy? Na te pytania starano się znaleźć odpowiedź analizując informacje zawarte w opisie zawodów, programy nauczania, sylabusy, jak również organizację praktyk studenckich.

Współczesne trendy szkoły wyższej. Szkolnictwo wyższe zmierza do stworzenia takiego systemu, który byłby spójny z postulowanymi kierunkami rozwoju państwa: ekonomicznego, politycznego i społecznego. Rynek edukacyjny musi być elastyczny, a także uwzględniać światowe tendencje.

Wśród uwarunkowań społecznych wyróżnia się także rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych, **rozwój środków masowego przekazu, zmiany struktury kwalifikacji i mobilności zawodowej.** Zarówno zmiany cywilizacyjne, jak i rozwój nauki oraz techniki wymuszają z kolei pojawienie się nowych zawodów i nowych stanowisk pracy. Zmiany związane są również z globalizacją, demografią oraz transformacją cyfrową. Planując zmiany warto sięgnąć do raportów światowych. W *Raport International Trends in Higher Education 2016–17* podkreśla się, iż nacisk w szkolnictwie wyższym został położony na poprawę jakości kształcenia, co ma przełożenie na zatrudnianie absolwentów. Można obserwować znaczący odsetek studentów podejmujących studia za granicą. Towarzyszy temu międzynarodowa współpraca badawcza oraz współpraca między uniwersytetami i przemysłem. Eksperti firmy doradczej Arthur D. Little: Stephen Rogers, Morsi Berguiga, Ben Thuriaux-Aleman, Adina Raetzsch, Ingrid af Sandeberg Stephen Rogers w raporcie *Future of higher education* wskazali dziewięć głównych wyzwań dla uniwersytetów, które chcą pozostać konkurencyjne. Przy wyborze uniwersytetów **studenci priorytetowo traktują szanse na zatrudnienie**, ale wiele przyszłych zadań w tym zakresie nie zostało jeszcze zdefiniowanych. Tak więc, muszą być przygotowani do **uczenia się przez całe życie umiejętności rozwiązywania problemów**. Rośnie **rywalizacja o przyciągnięcie najlepszych studentów**. W tym celu uniwersytety będą musiały konkurować w skali regionalnej i globalnej. Uczelnie powinny wykorzystywać sieci absolwentów, międzynarodowe wizyty, aby wzmocnić swoje marki. Ważne są **mobilność i konkurowanie na rynku międzynarodowym oraz konkurowanie o talenty**. W skali globalnej fundusze publiczne dla uczelni są systematycznie zmniejszane, przy równoczesnym wzroście kosztów funkcjonowania. Uczelnie są zmuszone do pozyskiwania środków z innych źródeł. Finansowanie badań w większym stopniu przeznaczane jest dla najlepszych uniwersytetów. Sposobem na przyszłość uczelni jest prowadzenie badań lub dydaktyki przez nauczycieli. Ponadto, aby zwiększyć komfort i efektywność pracy, uczelnie muszą między innymi dysponować **szybkim internetem oraz platformami online** do bieżącej komunikacji ze studentami. Blended learning staje się głównym sposobem uczenia się. Wiodące uniwersytety przyjmują nowe modele nauczania mieszanego online w trybie offline, takie jak „odwrócona klasa” i masowo otwarte kursy online.

W raporcie dotyczącym ewolucji programu modernizacji szkolnictwa wyższego opublikowanego w 2014 roku autorzy wskazują na małą dostępność do studiów. Rola **dostępności alternatywnych ścieżek** jest ograniczona, a **zapobieganie**

niepowodzeniom w nauce nie jest normą. Znaczący odsetek krajów europejskich nie prowadzi systematycznych analiz odsetka studentów kończących studia i/lub odsetka studentów przedwcześnie kończących naukę. W wielu krajach szanse na zatrudnienie absolwentów są traktowane priorytetowo, ale stosowane są różne podejścia. W niektórych krajach zatrudnialność utożsamiana jest z zatrudnieniem, a w innych nacisk kładzie się na rozwój umiejętności, akcentując kompetencje.

Jakie szanse i zagrożenia ma szkolnictwo wyższe **po wejściu Polski na europejski rynek usług edukacyjnych?** Zostały one określone przez E. Flejterską. Do najważniejszych szans należą: wzrost wydatków na edukację w budżecie i budżetach rodzinnych, podwyższenie barier wejścia do sektora i określenie reguł konkurencji. Autorka wyróżniła również rozwój gospodarki, wzrost popytu na ekonomistów i menedżerów, eliminację z rynku najsłabszych szkół, zainteresowanie kandydatów ze Wschodu polskimi uczelniami. Wśród zagrożeń należy wyróżnić malejącą liczbę absolwentów szkół średnich, konkurencję ze strony uczelni europejskich, jak również ograniczoną liczbę samodzielnych pracowników naukowych. Niektóre z tych elementów porządkuje **Ustawa o Szkolnictwie Wyższym**, która weszła w życie 1 października 2018 roku, jak również rozwiązania, które są stosowane w ostatnich latach. Chodzi między innymi o ułatwienie dostępu do studiów osobom, które zdobyły wiedzę i kompetencje poza systemem szkolnictwa wyższego, autonomię programową uczelni, możliwości kształcenia interdyscyplinarnego i prowadzenia studiów międzyuczelnianych. Ważnym krokiem jest możliwość prowadzenia studiów dualnych organizowanych z pracodawcami, 6-miesięcznych praktyk zawodowych na studiach o profilu praktycznym.

W ciągu ostatnich kilkunastu lat znacząco spadła liczba studentów. Była ona rekordowa w 2010 roku. Obecnie studiuje około pół miliona studentów mniej. Nie oznacza to jednak, iż młodzież nie przywiązuje znaczenia do wykształcenia. Wykształcenie wyższe jest drogą do kreowania kariery zawodowej, ale również osobistej. Studia są ogólnie dostępne, ale nie wystarczają do rozwoju kariery. **Studenci w trakcie nauki poszukują swojego miejsca na rynku pracy.** Zmiany, które zachodzą wokół nas wymuszają pojawienie się nowych zawodów i nowych stanowisk pracy. Skończenie studiów nie oznacza również zakończenia edukacji. Atrakcyjna praca często wiąże się z podjęciem dalszej nauki na kursach, szkoleniach czy studiach podyplomowych.

Od standardów kompetencji zawodowych do informacji o zawodach. Tak jak zostało to już wcześniej zasygnalizowane, zmiany, które zachodzą wokół nas wymuszają pojawienie się nowych zawodów i nowych stanowisk pracy. Aktualizacji zawodów podjęto się w latach 2011–2013, w ramach projektu PO KL, w oparciu o model standardu kompetencji zawodowych pod tytułem „Rozwijanie zbioru krajowych standardów kompetencji zawodowych wymaganych przez pracodawców”. Zaproponowana metodologia tworzenia informacji o zawodach została wzbogacona o odniesienie do treści Europejskiej Klasyfikacji Umiejętności, Kompetencji, Kwalifikacji i Zawodów (ESCO) oraz do pozycji zawodu na rynku pracy i możliwości doskonalenia zawodowego. Ponadto, w celu połączenia tych danych z informacją o zawodach zidentyfikowane zostały istniejące bazy danych i inne źródła informacji. Obecnie realizowany jest **projekt: „Rozwijanie,**

uzupełnianie i aktualizacja informacji o zawodach oraz jej upowszechnianie za pomocą nowoczesnych narzędzi komunikacji – INFODORADCA+” nr projektu: POWR.02.04.00-00-0060-00/16-00. W ramach projektu został opracowany „Podręcznik. Jak tworzyć informacje o zawodach funkcjonujących na rynku pracy?”. Zawiera on nowy sposób opisywania i prezentowania informacji o zawodach. Wcześniejszy gromadził informacje w starym systemie informatycznym „Doradca 2000”. Autorzy podręcznika zwracają uwagę, iż: *głównym celem jest wspieranie osób, które zechcą wejść do grona twórców informacji o zawodach funkcjonujących na rynku pracy. Ponadto zachęcają różne środowiska do: korzystania z Podręcznika przy opracowywaniu i aktualizacji istniejących materiałów zawodoznawczych.* Informacje oraz metodologia ich opracowywania zaproponowane przez autorów podręcznika ułatwią autorom informacji o zawodach, pracownikom Publicznych Służb Zatrudnienia oraz innym grupom odbiorców opisywanie nowych i aktualizację już istniejących informacji o zawodach i specjalnościach funkcjonujących na rynku pracy. Obecnie **brak jest powszechnie uznanego modelu opisywania informacji o zawodach** oraz metodologii ich opisywania, pozwalającej na stworzenie kompleksowego narzędzia opisu zawodu. **Przygotowanie podręcznika wychodzi naprzeciw tym oczekiwaniom.**

Planowane jest opracowanie informacji dla 1000 zawodów. Będą one dostępne w bazie danych na Wortalu PSZ (<http://psz.praca.gov.pl>). Informacje o zawodach mają odniesienie do treści Europejskiej Klasyfikacji Umiejętności, Kompetencji, Kwalifikacji i Zawodów (ESCO), co pozwala doradcom zawodowym szerszej spojrzeć na informacje o pracy i wymagania w zakresie umiejętności kompetencji oraz kwalifikacji w zawodzie. W informacji o zawodach znajdujemy odniesienie do sytuacji zawodu na rynku pracy i możliwości doskonalenia zawodowego, jak również możliwości podjęcia pracy (na podstawie badań potrzeb rynku pracy). Poza tym, możemy zapoznać się z przybliżonymi zarobkami osób wykonujących dany zawód.

Analiza wybranych zawodów. Wśród opracowywanych informacji o zawodach są takie, które związane są z ukończeniem przynajmniej I stopnia studiów. Takich zawodów jest 205. Poniżej przedstawiam wybrane zawody i kierunki studiów, które mogą być wykonywane przez absolwentów studiów wyższych.

Tabela 1. Zawody a przykładowe kierunki studiów

Lp.	Kod	Nazwa zawodu	Przykładowe kierunki studiów
1	121101	Główny księgowy	Ekonomia
2	132301	Kierownik budowy	Budownictwo
3	134107	Dyrektor placówki opiekuńczo-wychowawczej	Pedagogika
4	134402	Kierownik domu pomocy społecznej	Praca socjalna, pedagogika
5	213106	Biotechnolog	Biotechnologia
6	213301	Audytor środowiskowy	Ochrona środowiska, inżynieria środowiska

7	213302	Ekolog	Ekologia, Biologia
8	213303	Specjalista ochrony środowiska	Ochrona środowiska, biologia
9	214910	Inżynier pożarnictwa	Pożarnictwo
10	222101	Pielęgniarka	Pielęgniarstwo
11	229103	Specjalista bezpieczeństwa i higieny pracy	Bezpieczeństwo i higiena pracy
12	223101	Położna	Położnictwo
13	229201	Fizjoterapeuta	Fizjoterapia
14	229903	Kosmetolog	Kosmetologia
15	229905	Psychoterapeuta	Psychologia
16	229907	Specjalista terapii uzależnień	Wyższe studia np. psychologia, pedagogika oraz szkolenia w dziedzinie uzależnień
17	233012	Nauczyciel języka polskiego	Polonistyka oraz posiadanie kwalifikacji pedagogicznych
18	233015	Nauczyciel matematyki	Matematyka oraz posiadanie kwalifikacji pedagogicznych
19	234113	Nauczyciel nauczania początkowego	Pedagogika, Edukacja wczesnoszkolna
20	234201	Nauczyciel przedszkola	Pedagogika, Edukacja przedszkolna
21	235101	Andragog	Andragogika, pedagogika
22	235902	Egzaminator on-line	Wykształcenie wyższe I stopnia oraz posiadanie kwalifikacji pedagogicznych
23	241202	Doradca finansowy	Finanse i rachunkowość, ekonomia, prawo
24	242401	Broker edukacyjny	Pedagogika, andragogika, psychologia, socjologia, ekonomia.
25	243203	Specjalista do spraw public relations	Zarządzanie i marketing, politologia, ekonomia
26	251202	Specjalista do spraw rozwoju oprogramowania systemów informatycznych	Informatyka

W tabeli zostały przedstawione niektóre zawody i ich kody z listy opracowywanych informacji o zawodach, a także przykładowe kierunki studiów, które przygotowują do ich wykonywania. Dla przykładu: do podjęcia pracy w zawodzie **doradca finansowy** preferowane jest wykształcenie wyższe I stopnia na kierunku studiów finanse i rachunkowość, ekonomia lub prawo. Możliwe jest również potwierdzenie wymaganych kompetencji do podjęcia pracy w zawodzie doradca finansowy przez osoby z wykształceniem średnim. Wówczas wymagane jest dodatkowo udokumentowanie rocznego doświadczenia zawodowego w pracy, w branży finansowej. Doradca

finansowy, aby dobrze wykonywać swój zawód, musi posiadać i ciągle aktualizować wiedzę z ekonomii, finansów, prawa podatkowego, prawa gospodarczego, psychologii oraz wiedzę o produktach i usługach finansowych występujących na rynku. Wskazane jest posiadanie wyższego wykształcenia oraz znajomość języka obcego.

Z kolei do podjęcia pracy w zawodzie **specjalista do spraw public relations** niezbędne jest wyższe wykształcenie, np. uzyskanie specjalizacji PR, oferowanej często na kierunkach społecznych i humanistycznych (np. zarządzanie i marketing, politologia, ekonomia, oraz dziennikarstwo). Pracodawcy u adeptów tego zawodu cenią też odbyte staże lub praktykę zawodową, najlepiej w mediach lub strukturach PR oraz chęć zdobywania wiedzy i podnoszenia kwalifikacji, co może odbywać się poprzez liczne kursy dostępne na rynku. Ceniona jest znajomość języków obcych. W bardzo wielu miejscach pracy niezbędna jest dobra znajomość języka angielskiego.

Wśród zawodów są również takie, w których wymagane jest wyższe wykształcenie bez konkretnego określenia. Na przykład do podjęcia pracy w zawodzie **egzaminator on-line** preferowane jest wykształcenie wyższe I stopnia oraz posiadanie kwalifikacji pedagogicznych. Podobnie jest z zawodem **audytor środowiskowy**. Do podjęcia pracy w tym zawodzie wymagane jest wykształcenie wyższe, co najmniej I stopnia. Najlepsze przygotowanie do pracy w zawodzie powinny dać następujące kierunki studiów: ochrona środowiska, inżynieria środowiska, a także studia dyplomowe dotyczące zarządzania środowiskowego lub audytów środowiskowych. Dobre podstawy powinny zapewnić też inne kierunki obejmujące zajęcia z zakresu zarządzania środowiskowego, audytowania, wymagań prawnych dotyczących ochrony środowiska. Korzystne jest posiadanie wiedzy interdyscyplinarnej, łączącej kilka z wymienionych wyżej dziedzin. Z kolei do podjęcia pracy w zawodzie **specjalista terapii uzależnień** wymagane jest wyższe wykształcenie, ukończenie szkolenia w dziedzinie uzależnień, zgodnie z programem wybieranym przez Krajowe Biuro do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii lub Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz uzyskanie pozytywnego wyniku egzaminu.

W zawodzie **broker edukacyjny** osoba powinna posiadać wykształcenie wyższe pierwszego lub drugiego stopnia, najlepiej na kierunkach: doradztwo zawodowe, pedagogika, andragogika, psychologia, socjologia, ekonomia. Wskazane jest też ukończenie studiów podyplomowych „Broker edukacyjny”, które mają na celu przygotowanie do skutecznej realizacji zadań zawodowych i zasad prowadzenia działalności gospodarczej.

Ze zbiorów informacji o zawodach mogą korzystać klienci Instytucji Rynku Pracy, a w szczególności Publicznych Służb Zatrudnienia w ramach świadczonych usług indywidualnych i grupowych, którzy znajdują się przed podjęciem decyzji zawodowych czy edukacyjnych. Mogą być również wsparciem dla pośrednictwa pracy, poradnictwa i doradztwa zawodowego. Powinny być również przedmiotem zainteresowania nauczycieli akademickich kształcących przyszłych doradców zawodowych.

Sama idea utworzenia informacji o zawodach jest bardzo dobra i potrzebna na rynku pracy. Takie informacje mogą wspomóc w zakresie: „skutecznego podejmowania decyzji dotyczących wyboru zawodu, pracy/zatrudnienia, nabywania nowych lub rozszerzania już posiadanych kompetencji zawodowych, zmiany

kwalifikacji zawodowych, zgodnie z potrzebami rynku pracy, dopasowywania treści szkoleń kontraktowanych przez urzędy pracy do potrzeb rynku pracy”. Ponadto służą kreowaniu nowych kwalifikacji rynkowych wprowadzanych do Zintegrowanego Rejestru Kwalifikacji.

Doradztwo, dobór treści kształcenia, analiza i ocena efektów uczenia się.

Analizując informację o zawodach możemy zauważyć, iż wszystkie opisy zawodów mają taką samą strukturę. Jest ona zgodna z przyjętą metodologią. Jednym z punktów jest określenie zadań zawodowych i wymaganych kompetencji. Jeśli porównamy je z programami nauczania to ten punkt można odnieść do **efektów nauczania w programach studiów**. Tak więc, opisy zawodów można wykorzystać do **tworzenia dokumentacji studiów**. Mają one zastosowanie w **programach nauczania**, a w szczególności w **syllabusach przedmiotowych**. Pojęcie **kompetencje** zawodowe weszło do terminologii pedagogicznej bardzo niedawno, gdyż bardzo trudno określić jego istotę. Jednakże wielu autorów podjęło się tej próby i tak np. według Wincentego Okonia *kompetencja w pedagogice jako zdolność do osobistej samorealizacji kompetencja jest podstawowym warunkiem wychowania; jako zdolność do określonych obszarów zadań kompetencja jest uważana za rezultat procesu*.

Dosyć często jest też spotykane określenie, iż kompetencja *jest to uświadamiana przez osobę taka jej sprawność, która jest demonstrowana w konkretnie zdefiniowanych standardach*.

Zadania zawodowe to wycinek lub etap pracy w ramach zawodu. Każde zadanie ma przynieść określony wynik. Składają się na nie, ściśle określone umiejętności umysłowe i praktyczne. Zadania mają wyraźnie określony początek i koniec. Składa się na nie układ czynności zawodowych powiązanych jednym celem, kończącym się określonym wytworem, usługą lub istotną decyzją. W wyniku podziału pracy każdy zawód różni się wykonywanymi zadaniami, na które składają się czynności zawodowe. Należy pamiętać, iż obecny rynek pracy w Polsce zmienia się dynamicznie, zmieniają się również zadania i kompetencje zawodowe. Gospodarka dąży do przeobrażenia w „gospodarkę opartą na wiedzy i kapitale intelektualnym osób pracujących”, dlatego wymaga kształcenia pracowników oraz ciągłego podnoszenia ich kwalifikacji. Szkoły i uczelnie powinny podkreślać potrzebę rozwoju umiejętności oraz szans zatrudnienia. Te umiejętności to głównie komunikatywność i samorządność. Natomiast polityka państwa powinna iść w kierunku zachęcania firm do oferowania dodatkowych staży i praktyk dla młodych ludzi, poprzez odpowiednie wsparcie finansowe – dotacje.

Informacje o zawodach zostały przygotowane między innymi do zawodu Nauczyciel nauczania początkowego (234113). W tym przypadku zostały określone między innymi następujące zadania: przygotowywanie i przeprowadzanie procesu dydaktycznego, ewaluacja procesu dydaktycznego, wspieranie wszechstronnego rozwoju ucznia, wspieranie rodziców w procesie wychowawczym dziecka. Na kierunku pedagogika studenci przygotowujący się do tego zawodu na specjalności edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna. Wyróżnione powyżej zadania są określone, jako **efekty kształcenia** na różnych przedmiotach. Dla przykładu na pedagogice realizowany jest

efekt zawiązany ze wspieraniem rodziców w procesie wychowawczym dziecka. Ten efekt realizowany jest również na metodykach przedmiotowych oraz podczas pracy opiekuńczo-wychowawczej w edukacji wczesnoszkolnej. Z kolei przygotowywanie i przeprowadzanie procesu dydaktycznego to efekt realizowany między na zajęciach z dydaktyki ogólnej i metodykach szczegółowych, jak również diagnozie pedagogicznej. Takich powiązań jest wiele. To powiązanie jest jeszcze bardziej określone podczas formułowania wiedzy i umiejętności w poszczególnych zadaniach zawodowych określonych w informacji o zawodzie nauczyciel nauczania początkowego. Dla przykładu dla zadania wspieranie wszechstronnego rozwoju ucznia wyróżniono między innymi następujące treści: różne rodzaje niepełnosprawności, specyfikę funkcjonowania ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w tym uczniów szczególnie uzdolnionych, przepisy prawa oświatowego dotyczące wspierania rozwoju ucznia. Z kolei umiejętności zostały określone jako: dostosowanie procesu dydaktycznego do stopnia rozwoju ucznia i występujących zaburzeń rozwojowych lub szczególnych uzdolnień, zorganizowanie procesu dydaktycznego wielopoziomowo, analizowanie i stosowanie w praktyce przepisów prawa dotyczące wspierania rozwoju ucznia. Ta sama wiedza i umiejętności są realizowane na studiach na kierunku pedagogika o specjalności edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna, w ramach przedmiotu praca z dzieckiem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Zatem przy konstruowaniu programów nauczania na studiach wyższych można wykorzystać informacje zawarte w opisach zawodów i odwrotnie.

Kolejnym elementem zapisanym w programach nauczania na poszczególnych kierunkach studiów są **kompetencje społeczne**. Występują one również w opisach zawodów. Jest to rozwinięta w toku uczenia się zdolność kształtowania własnego rozwoju oraz autonomicznego i odpowiedzialnego uczestniczenia w życiu zawodowym i społecznym, z uwzględnieniem etycznego kontekstu własnego postępowania. Kompetencje społeczne to złożone umiejętności warunkujące efektywność radzenia sobie w różnych sytuacjach społecznych. Nabywa się takie umiejętności w toku treningu społecznego. Kompetencje społeczne warunkowane są cechami psychologicznymi, temperamentem, inteligencją ogólną, społeczną i emocjonalną. Poziom kompetencji społecznych wiąże się z lepszym przystosowaniem do zmian życiowych, większą plastycznością zachowań i postaw w różnych sytuacjach społecznych.

Uwzględniając powyższe rozważania dotyczące informacji o zawodach w opisie zawodów i programach nauczania w wyższych uczelniach można stwierdzić, iż **programy nauczania powinny być inspiracją do tworzenia opisów zawodów i odwrotnie opis zawodów może posłużyć do projektowania programów nauczania**.

Opisy zawodów mogą odegrać bardzo ważną rolę podczas projektowania zadań **praktyk zawodowych**, a w szczególności podczas ich realizacji. Programy nauczania na poszczególnych kierunkach studiów to bardzo obszerny materiał zapisany często na 200 stronach. Umiejętności, wiedza i kompetencje zapisane są w poszczególnych przedmiotach. Ich analiza na pewno zajmuje dużo czasu. Jeśli student pedagogiki o specjalności edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna wzięłby do ręki opis zawodu nauczyciela nauczania początkowego to bardzo szybko zorientowałby się, czego powinien nauczyć się podczas praktyki, aby efektywnie przygotować się do przyszłej

pracy zawodowej. W opisie na ten temat jest około 10 stron (cały opis zawodu zawiera od 20 do 30 stron). Nie oznacza to, iż student nie ma programu praktyk. Tam również są określone zadania do zrealizowania. Informacja pozyskana z dwóch źródeł, nieco inaczej zapisana, może być ciekawą propozycją do wykorzystania zarówno przez studentów, jak i osoby projektujące programy studiów.

W uczelniach funkcjonują **Akademickie Biura Karier**. Zajmują się one poradnictwem zawodowym. Oprócz tego działania można wyróżnić doradztwo akademickie. Zadania z zakresu poradnictwa kariery realizowane są przez psychologów, pedagogów, doradców zawodowych. Służą wspieraniu studentów w planowaniu kariery edukacyjnej, a następnie zawodowej. Studenci mogą dobrowolnie korzystać z oferowanych usług. Natomiast doradztwo akademickie to nowa forma oddziaływań, która ma funkcjonować na wydziałach. Zadania mają realizować specjaliści i pracownicy wydziałów. Bazują one na kompetencjach doradczych, ale również decyzyjnych. Założenia takiego doradztwa opierają się na planowaniu ścieżki edukacyjnej w perspektywie „na studiach”. Do dyspozycji ABK powinny być udostępnione opisy zawodów. Zawierają one między innymi syntezę zawodu, ocenę pracy i sposobu jej wykonania, charakterystykę środowiska pracy (warunki pracy, maszyny i narzędzia pracy, zagrożenia, organizacja pracy), wymagania psychofizyczne i zdrowotne, wykształcenie i tytuły zawodowe, kwalifikacje i niezbędne uprawnienia do podjęcia pracy zawodowej, możliwości rozwoju zawodowego, awansu i potwierdzenia kompetencji zawodowych oraz pokrewne zawody. Takie informacje są niezbędne do tego, aby prowadzić doradztwo zawodowe dla studentów.

Opisując wykorzystanie informacji o zawodach w szkolnictwie wyższym należy jeszcze wspomnieć o **zawodzie doradcy zawodowego**. Jednym z kierunków kształcenia przygotowującym do tego zawodu jest pedagogika. Na studiach pierwszego lub drugiego stopnia często występuje taka specjalność. Jest to zawód, który w szczególnie sposób wykorzystuje informację o zawodach. W toku studiów studenci zapoznają się z czynnikami psychologicznymi decydującymi o czyjejs aktywności zawodowej bądź o jej braku, skutecznie identyfikują ludzkie potrzeby i problemy dzięki zajęciom z komunikacji interpersonalnej. Uczą się posługiwać konkretnymi metodami zarówno w poradnictwie indywidualnym, jak i grupowym. Doradca zawodowy powinien posiadać wiedzę i umiejętność zastosowania podstawowych zasad zachowania grupy i przewodzenia jej, aby pomóc członkom grupy w zrozumieniu i rozwiązaniu swoich problemów. Powinien też gromadzić i wykorzystywać informacje dotyczące możliwości rozwoju zawodowego, kształcenia, zatrudnienia i rynku pracy, aby pomóc klientowi w podejmowaniu decyzji i tworzeniu planu zawodowego. Musi tworzyć i wprowadzać w życie plan zawodowy, który pomaga klientowi przesunąć się z obecnie zajmowanej pozycji zawodowej do odpowiedniego miejsca zatrudnienia, przy pomocy szeregu usług zwiększających szanse zatrudnienia, takich jak szkolenia i inne usługi pomocnicze.

Zakończenie. Zmiany cywilizacyjne, rozwój nauki oraz techniki wymuszają pojawienie się nowych zawodów i nowych stanowisk pracy. Skończenie studiów nie jest jednoznaczne z zakończeniem edukacji. Wymagania związane z pracą ulegają

zmianom. Atrakcyjna praca często wiąże się z podjęciem dalszej nauki na kursach, szkoleniach czy studiach podyplomowych. Zmiany, które zachodzą wokół nas wymuszają pojawienie się nowych zawodów i nowych stanowisk pracy. Informacje oraz metodologia ich opracowywania zaproponowana przez autorów cytowanego podręcznika ułatwi opisującym zawody rzetelne przygotowanie danych o zawodach lub aktualizację już istniejących. Te wszystkie informacje powinny być również przedmiotem zainteresowania nauczycieli akademickich kształcących przyszłych doradców zawodowych. Ponadto przy konstruowaniu programów nauczania na studiach wyższych można wykorzystać informacje zawarte w opisach zawodów i odwrotnie. Odgrywają one znaczącą rolę podczas projektowania zadań praktyk zawodowych, a przede wszystkim podczas ich realizacji. Z informacji zawartych w opisie zawodów powinni korzystać pracownicy Akademickich Biur Karier. Informacja o zawodach wpisuje się w organizację procesu kształcenia oraz rozwój zawodowy.

Bibliografia

1. Bell D.N.F., Blanchflower D.G., (2010) *Youth Unemployment: Déjà Vu?*, „IZA Discussion Paper”, NO. 4705, 2010.
2. Flejterska E., *Jakość usług w szkolnictwie wyższym - stagnacja czy postęp?*, [w:] Edukacja, Tradycja, Rzeczywistość, Przyszłość. Red. Cz. Plewka, Materiały pokongresowe I Zachodniopomorskiego Kongresu Edukacyjnego, Oficyna Wydawnicza CD i DN w Szczecinie, Szczecin 2005.
3. *Informacja o zawodzie. Audytor środowiskowy (213301)*, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy, Warszawa 2018.
4. *Informacja o zawodzie. Broker edukacyjny (242401)*, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy, Warszawa 2018.
5. *Informacja o zawodzie. Doradca finansowy (241202)*, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy, Warszawa 2018.
6. *Informacja o zawodzie. Egzaminator on-line (235902)*, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy, Warszawa 2018.
7. *Informacja o zawodzie. Specjalista do spraw public relations (243203)*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2013.
8. *Informacja o zawodzie. Specjalista terapii uzależnień (229907)*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2013.
9. International Trends in Higher Education 2016–17 http://www.ox.ac.uk/sites/files/oxford/trends%20in%20globalisation_WEB.pdf [dostęp 12.09.2018].
10. Jankowska D., *Rozwój kompetencji zawodowych na studiach pedagogicznych w warunkach zmian w szkolnictwie wyższym*, [w:] *Edukacja dla przyszłości w perspektywie orientacji na rynku pracy*, red. R. Gerlach, R. Tomaszewska-Lipiec, Wyd. Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2017.
11. Komisja Europejska/EACEA/ Eurydice, 2014. *Modernisation of Higher Education In Europe: Access, Retention and Employability 2014*. Eurydice Raport (Modernizacja szkolnictwa wyższego w Europie: dostęp do studiów, przeciwdziałanie niepowodzeniu w nauce i szanse na zatrudnienie 2014), Raport Eurydice. Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej.
12. Matczak A., *Kwestionariusz kompetencji społecznych. Podręcznik*, Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, Warszawa 2001.
13. Mazurek G., *Współczesne trendy w globalnej edukacji i ich wpływ na umiędzynarodowienie szkół wyższych – wybrane aspekty*, [w:] *Czas internacjonalizacji 2*, red. G. Mazurek, B. Siwińska, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2017.

14. Niemczyk L., *Gospodarka oparta na wiedzy a kierunek dalszego rozwoju rachunkowości – przyczynek do badań interdyscyplinarnych*, „E-mentor” Vol. 54, NO. 2. 2014.
15. Nowacki T., *Leksykon pedagogiki pracy*, Instytut Technologii Eksploatacji, Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP, Radom-Warszawa 2004.
16. Nymś-Górna A., Sobczak A., *Akademiczne biura karier i ich rola w poradnictwie zawodowym dla studentów*, Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy 2018, nr 26.
17. Okoń W., *Nowy Słownik Pedagogiczny*, Wydanie Akademickie „Żak”, Warszawa 2007.
18. Rosalska E., Wawrzonek A., *Między poradnictwem kariery a doradztwem akademickim – nowe obszary wsparcia doradczego dla studentów*, „Studia Edukacyjne” 2011, nr 17.
19. Stephen Rogers i in. *Future of higher education*, <http://www.adlittle.com/en/Thefutureofhigher-education> [dostęp 12.09.2018].
20. Strykowski W., Strykowska J., Pielachowski J., *Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej*, Wydawnictwo eMPI², Poznań 2003.
21. Symela K., Woźniak I., *Podręcznik. Jak tworzyć informacje o zawodach funkcjonujących na rynku pracy?*, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy, Warszawa 2018.

dr hab. inż. Elżbieta SAŁATA, prof. nadzw. UTH

Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. K. Pułaskiego w Radomiu